

Als het niet kan zoals het moet...

Energiepodium 29-04-2025

Het is lange tijd geleden dat een Klimaat- en energiebrief aan de Tweede Kamer opent met een verwijzing naar de internationale geopolitieke veranderingen. Coby van der Linde citeert de openingsalinea graag: “In de afgelopen maanden is onze kwetsbaarheid voor geopolitieke ontwikkelingen eens te meer duidelijk geworden. Om onze economie sterk en weerbaar te houden moeten we minder afhankelijk worden van andere delen van de wereld. Dat vraagt dat we zorgvuldig nadenken over onze energie- en grondstoffenvoorziening en over onze industrie. Betaalbare en beschikbare energie staat daarin centraal en daarmee is de energievoorziening onderdeel van ons economisch beleid en veiligheidsbeleid.”

Deze brief van 25 april 2025 van minister Hermans getuigt van een welkome realiteitszin. De minister kon ook eigenlijk niet anders. De stormbal is al enige tijd gehesen in de industrie en ook andere sectoren worstelen met de kosten van energie. De Speelveldtoets 2025 van Strategy&, die bij de brief was gevoegd, is verontrustend genoeg om de aangekondigde maatregelen om de industrie te ontlasten te rechtvaardigen.

De Nederlandse optopmaatregelen zijn vooralsnog een faliekante mislukking geworden. De kosten van de CO2-belasting boven op de kosten voor het EU-ETS blijken niet doorberekend te kunnen worden aan de klanten en de vertaling van EU-beleid is hier ook veel strenger dan in omringende landen. Uit de recente Speelveldtoets blijkt dat de Nederlandse optopmaatregelen de Nederlandse industrie niet op voorspong heeft gezet, maar juist op achterstand. Met dank aan de veranderende economische ontwikkelingen. Zo is er meer kosten-zuur in het transitiebeleid geslopen dan subsidie-zoet. De minister probeert dit enigszins te repareren maar of het genoeg is om de ingezette de-industrialisatie te keren is nog de vraag.

“Niet concluderen dat het niet lukt, maar accepteren dat het erbij hoort dat zaken soms anders lopen en daarop anticiperen”

De bijstelling van het beleid, hoewel de maatregelen nog niet alle ongelijke kostenverschillen met buurlanden weghalen, toont aan dat de minister op de lijn zit: “Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan”, een uitspraak van oud-minister Jan de Koning. Dat valt zeer te prijzen omdat niemand zit te wachten op de-industrialisatie en stagnatie van de energietransitie. Het geeft ook blijk van het anticiperen op de veranderende internationale ontwikkelingen. Nog in de eerste paragraaf van de brief lezen we: “Deze fase in de transitie, deze geopolitieke tijden, vragen om keuzes. Om wendbaar en flexibel te blijven en bij te durven sturen. Niet concluderen dat het niet lukt, maar accepteren dat het erbij hoort dat zaken soms anders lopen en daarop anticiperen. Zo gaan we met een verstandige en realistische aanpak door. Daarvoor zetten we concrete stappen in alle sectoren – de industrie, elektriciteit, landbouw, de gebouwde omgeving en mobiliteit. Stappen die zowel op korte termijn haalbaar zijn én op lange termijn verstandig.”

Er lijkt voorwaar een nieuwe wind te waven in het ministerie van KGG. Het is vooral heuglijk dat de minister de ruimte maakt voor aanpassingen in het o-zo dichtgetimmerde beleid. De brief, dat blijkt wel uit het hier ruim citeren, komt als een verrassing. Na de presentatie voorjaarsnota was de moed toch wel behoorlijk in de schoenen gezakt.

In 2022 moest het beleid aangepast worden om de gascrisis te bezweren. En nu moet het beleid de jongste internationale politieke en economische ontwikkelingen absorberen. Het blijkt steeds weer dat plannen de nodige beleidsruimte nodig hebben en dat de maakbaarheid van het verloop van de energietransitie minder groot is dan gedacht. Er zullen altijd gebeurtenissen zijn die eisen dat het beleid wordt aangepast. Zo kan nieuwe technologie een eerder uitgestippeld pad doodlopend maken en een ander veelbelovender pad openen. In het verleden werd kernenergie ingehaald door de expansie van vloeibaar aardgas (LNG) en verraste schaliegas alles en iedereen in de gasmarkt.

“Misschien is het een idee om een crisisberaad te beleggen met alle partijen om te zien of we de binnenlandse verdeeldheid kunnen overstijgen zodat we sterker staan in Europa”

De machtsstrijd tussen Xi en Trump, die de veronderstellingen over de internationale economische mores compleet opschudden, creëert momenteel grote economische onzekerheid. De grote afhankelijkheid van China op het gebied van kritieke materialen, belangrijk voor windmolens en batterijen, maken het streven naar Europese strategische autonomie erg moeilijk. Het zijn maar voorbeelden van onverwachte wendingen in de internationale politiek en economie die het verloop van de energietransitie kunnen beïnvloeden.

Naast de energiebrief werd als nabrander op de voorjaarsnota ook de aanzet tot een aangepast stikstofbeleid gepresenteerd. Naast de landbouw is stikstof ook voor de industrie en de stroomsector een pijnpunt omdat energietransitieprojecten, ondanks het vooruitzicht van minder uitstoot na realisatie van de projecten, vaak geen groen licht kunnen krijgen. Iedere poging om de patstelling te doorbreken kan rekenen op flinke weerstand. Ook deze keer weer. Voordat de inkt nog droog was stonden verschillende organisaties alweer te trappelen om naar de rechter te stappen. Om moedeloos van te worden.

Hoe komt Nederland uit het slop in deze spannende periode? Uit de brief van Hermans blijkt dat de doelstellingen van het beleid ten aanzien van de energietransitie recht overeind blijven en terecht. Maar hoe we die behalen? CO₂-emissiereductie via ongecoördineerde de-industrialisatie is geen beleid en dient de energietransitie niet als we daardoor marionetten worden van China of de VS en weinig eigen verdienvermogen overhouden. De energietransitie moest juist de welvaart in het land verbeteren. Beide brieven bieden nog geen zekerheid dat de patstelling waarin de Nederlandse economie terecht is gekomen kan worden doorbroken. Misschien is het een idee om een crisisberaad te beleggen met alle in deze dossiers geharnaste partijen om te zien of we de binnenlandse verdeeldheid kunnen overstijgen zodat we sterker staan in Europa en in de internationale machtsstrijd? Ook dat is wendbaarheid en past bij “Als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan’.

Coby van der Linde